

Kennsluáætlun #3

Nafn: Kristian Guttesen	
Hópur: 9. bekkur	strákar: stelpur:
Dagsetning: Mannkostamenntun/Ljóð #3	Lengd kennslustundar: 1x 80 mín
Markmið: Að nemendur tileinki sér aðferð heimspekilegrar samræðu til að rannsaka inntak tiltekinna ljóða og velta fyrir sér dygðinni samlíðan og tilfinningunum stolt og blygðun.	Kennslugögn: Ljóð á glærum og/eða í úthendum.
Staða nemenda: Nemendur hafa tekið þátt í einum tíma í heimspekilegri samræðu og einum tíma í ljóðalestri.	
Efni kennslustundar (og rök): a) Lesin verða ljóð sem nemendur máta við eigin reynslu og spegla sig í. Þekkingargildi fagurfræðinnar og þekkingargildi mennskunnar mætast á þeim stað þar sem nemandinn lærir að láta taka sig alvarlegan, þegar hann finnur hvernig listrænt sjónarhorn getur mótað sýn hans á heiminn. Til þess hefur ljóðið ótvírætt kennslufræðilegt gildi. Í þessum tíma verður unnið með dygðina samlíðan og tilfinninguna stolt. Samlíðan felst í „að geta sett sig í spor annarra, skynja samhljóminn milli einstaklinga, finna til með öðrum, gleðjast með öðrum, syrgja með öðrum og vilja gefa öðrum eitthvað af sér“ (Gunnar Hersveinn, 2005, p. 110). Stolt er tilfinning sem sprettur af afrekum okkar í heiminum. Við getum fundið til stolts þegar okkur tekst eitthvert ætlunarverk og við náum markmiðum okkar. Það varðar mann sjálfan og fylgir í kjölfar framkvæmda eða þjálfunar á hæfileikum. Það hvílir á persónulegum árangri, til dæmis að ná erfiðu prófi. [...] Stolt hefur fallið í skuggann af drambi og hefur oft verið ruglað saman við sjálfumgleði, hégómaskap, ofmetnað eða bara sjálfsagða hluti eins og að vera Íslendingur. Sumir fara á mis við þessa tilfinningu vegna þess að þeir eru of lítillátir (Gunnar Hersveinn, 2005, p. 52).	
Nálgun (og rök): Skapandi og gagnrýnin hugsun verður best þjálfuð í samræðufélagi jafningja sem skuldbinda sig til að rannsaka sameiginlega þær spurningar sem þeir hafa áhuga á að leita svara við. Það er spennandi og fjölbreytt verkefni að skapa og þróa samræðufélag nemenda í leik-, grunn- eða framhaldsskóla. Robert Fisher Ph.D. hefur lýst þróun samræðufélags með samanburði á	

hegðunarmynstrum sem einkenna hóp sem er að hefja störf sem samræðufélag og hópi sem orðinn er þróað samræðufélag. Greiningu hans má skoða [hér](#) (Brynhildur Sigurðardóttir, 2013).

Hvað gerir kennarinn?

Kennarinn gegnir bæði hefbundnu stjórnunarhlutverki, en reynir eftir fremsta megni að ýta undir þátttöku nemenda, þannig að þeir haldi sjálfir umræðunni gangandi og hafi líka visst svigrúm til að stýra stefnu hennar.

Við upphaf samræðu er gott að kennari minni nemendur á helstu samræðureglur sem hópurinn hefur sett sér, sjá til dæmis kennsluseðilinn [Samræðureglur](#).

Vinnuferlið sem við mælum með í þessu verkefni er ákveðin grunnuppskrift að heimspekilegri samræðu. Slíkri vinnu er nánar lýst á kennsluseðlinum [Grunnuppskrift að heimspekilegri samræðu](#). Hér til hliðar er ferlið í hnotskurn.

Þegar þú stjórnar samræðunni er gott að hafa eftirfarandi atriði í huga:

- Það eru nemendur sem eiga að tala saman, þú bendir þeim á hvernig þeir gera það með góðu móti.
- Hlustun er grundvallarskilyrði til að samræða geti átt sér stað. Þú minnir nemendur á það t.d. með því að segja: „heyrðir þú hvað ... sagði?“ eða „getur einhver sagt hópnum um hvað við erum núna að tala?“
- Það er gæðamerki á heimspekilegri samræðu að farið sé á dýptina frekar en að nefnd séu ótal dæmi um sama hlutinn. Á meðan nemendur bæta við rökum, sjónarhornum og dæmum sem bregða nýju ljósi á efnið þá er samræðan á réttri leið. Ef nemendur fara að hoppa úr einu í annað eða endurtaka það sem aðrir hafa þegar sagt þá er samræðan að hjakka í sama farinu og líklegt að þátttakendum fari fljótlega að leiðast.
- Mundu að taka tíma í lok kennslustundarinnar og láta nemendur draga saman það sem þeir hafa heyrt og lært af

Hvað gera nemendur?

Láttu nemendur sitja í hring þannig að hver og einn geti horft á alla hina í hópnum þegar samræðan er í gangi.

Þú velur hvað hentar þér og hópnum: sitja á gólfi, sitja á stólum, sitja við borð eða önnur uppsetning sem þér dettur í hug.

Þegar nemendur hafa komið sér fyrir dreifir þú ljóðinu og hópurinn les það saman, upphátt. Gott er að fara fyrst yfir það með hópnum hvaða dygd eða tilfinning hafa ætti í huga við lestur ljóðsins og ganga úr skugga um að allir skilji hugtakið.

Kallaðu eftir spurningum frá nemendum og skrifaðu þær á töflu þannig að allir sjái þær. Skráðu nafn spyrjandans aftan við spurninguna svo hægt sé að biðja hann um útskýringar eða tengingar seinna í vinnuferlinu. Spurðu spyrjandann hvort og hvernig sérhver spurning tengist viðfangs-efninu.

Þegar nemendur hafa ekki fleiri spurningar eða taflan er orðin full þá velja nemendur eina spurningu (eða flokk líkra spurninga) til að hefja samræðuna.

Fljótlegt er að greiða atkvæði og ef hópurinn er nýbyrjaður að vinna saman getur borgað sig að hafa atkvæðagreiðsluna „leynilega“. Þá er gott að númera allar spurningarnar á

töflunni og láta hvern nemanda skrifa númer þeirrar spurningar sem hann velur á miða. Miðunum er safnað saman af kennara eða nemanda, atkvæði talin og svo hefst samræða um þá spurningu sem fær flest atkvæði.

samræðunni. Þetta má gera á ýmsan hátt, t.d. með því að láta alla skrifa í vinnubók hvernig þeir vilji svara upphaflegu spurningunni eða með því að fara hringinn og láta alla segja hvað þeir vilja spyrja næst.

Dygð: **Samliðan**

Liðsinni

Blöð og útvarp flytja okkur fregnir
af þjóðamorðunum
og nú ber öllum skylda til hluttekningar:
svo við rífum úr okkur hjörtun,
heingjum þau utaná okkur
einsog heiðursmerki
og reikum úti góða stund

áðuren við leggjumst til svefns
á afglöpum okkar
og snúum okkur heilir og óskiptir
að draumlífinu.

– Þorsteinn frá Hamri

Upphafsspurning og einstaklingsverkefni (valkvætt):

Um hvað fjallar ljóðið?

Freistaðu þess að teikna ljóðið.

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt hópverkefni (Úr *Mér er í mun. Kennsluleiðbeiningum*)

Liðsinni. Lesið ljóðið enn einu sinni og veltið fyrir ykkur innihaldi þess. Skrifið síðan grein/hugvekju um liðsinni við náungann. Ber okkur skylda til að aðstoða aðra einstaklinga, hópa eða þjóðir? Hvað gerum við í dag? (Valdimarsdóttir & Sigtryggsdóttir, 2011)

Dygð: **Samliðan**

Reynsla

Ætli ég hafi ekki orðið átta ára þá um sumarið. Það var um hádegisbilið síðsumars að ég skrapp einsömul niður að á. Venjulega stóð tréballi fullur af vatni á árbakkanum, konurnar notuðu hann til þvotta en við krakkarnir geymdum stundum í honum síli sem við veiddum í ánni. Við slepptum þeim fljótt aftur, vorum bara að skoða þau. Ég fór úr skónum og óð berfætt út í grunna ána. Vatnið var tært og kalt. Stór síli skutust milli steina. Mér tókst strax að fanga eitt og hljóp með það í lófunum og slepti því í balann. Um leið uppgötvaði ég að vatnið var sjóðheitt, tilbúið fyrir þvott — silungurinn rak upp skerandi vein og flaut dauður með hvítan kviðinn upp úr vatninu. Hvað eru staðreyndir og skynsemi ef reynslan stangast á við hvorutveggja? Fiskar hafa enga rödd, segir þú, þeir gefa ekki frá sér hljóð. En ég man nístandi óp silungsins meðan ég lifi.

– Vilborg Dagbjartsdóttir

Upphafsspurning og einstaklingsverkefni (valkvætt):

Hverju breytir staðhæfingin „Fiskar hafa enga rödd“ fyrir ljóðið?

Getur þú nefnt dæmi um þegar þú sást/last um/heyrðir af því þegar einhver meiddi sig? Hvað gerðist? Er rökrétt að finna til í slíku tilviki?

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt hópverkefni (Úr *Mér er í mun. Kennsluleiðbeiningum*)

Endurgerið ljóðið út frá sjónarhorni fullorðins einstaklings.

Dygð: **Samliðan**

Ferðalok

Ástarstjörnu
yfir Hraundranga
skýla næturský;
hló hún á himni,
hryggur þráir
sveinn í djúpum dali.

Veit ég hvar von öll
og veröld mín
glædd er guðs loga.
Hlekki brýt ég hugar
og heilum mér
fleygi faðm þinn í.

Sökkvi eg mér og sé ég
í sálu þér
og lífi þínu lifí;
andartak sérhvert,
sem ann þér guð,
finn ég í heitu hjarta.

Tíndum við á fjalli,
tvö vorum saman,
blóm í hárri hlíð;
knýtti ég kerfi

og í kjöltu þér
lagði ljúfar gjafir.

Hlóðstu mér að höfði
hringum ilmandi
bjartra blágrasa,
einn af öðrum,
og að öllu dáðist,
og greipst þá aftur af.

Hlógum við á heiði,
himinn glaðnaði
fagur á fjallabrún;
alls yndi
þótti mér ekki vera
utan voru lífi lifa.

Grétu þá í lautu
góðir blómálfar,
skilnað okkarn skildu;
dögg það við hugðum
og dropa kalda
kysstum úr krossgrasi.

Hélt ég þér á hesti
í hörðum straumi,
og fann til fullnustu,
blómknapp þann gæti
ég borið og varið
öll yfir æviskeið.

Greiddi ég þér lokka
við Galtará
vel og vandlega;

brosa blómvarir,
blika sjónstjörnur,
roðnar heitur hlýr.

Fjær er nú fagri
fylgd þinni
sveinn í djúpum dali;
ástarstjarna
yfir Hraundranga
skín á bak við ský.

Háa skilur hnetti
himmingeimur,
blað skilur bakka og egg;
en anda sem unnast
fær aldregi
eilífð að skilið.

– Jónas Hallgrímsson

Upphafsspurning og einstaklingsverkefni (valkvætt):

Er ljóðmælandinn einlægur? Hvers vegna/hvers vegna ekki?

Hvern er ljóðmælandinn að ávarpa? Hvað hefur gerst?

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt hópverkefni (Úr *Mér er í mun. Kennsluleiðbeiningum*)

Ljóðaslamm (Valdimarsdóttir & Sigtryggisdóttir, 2011).

Dygð/tilfinning: **Stolt**

Laugavegur

Ó þá náð að eiga svona land búa með undrum alla daga ákaflega
sem það mótar mig þetta náttúrunávígi ítreka ég yfir súpunni og
nikka til erlendra starfsbræðra jájá blessaðir veriði ég hef farið
hringinn fram og til baka séð heiðagæsir í sárum svifið yfir
gjósandi grímsvötnum skoðað öskju kverkfjöll og blikandi
lónsöræfi allt þetta og miklu fleira í lit og syngjandi víðómi ó
guð varðveiti ómar ragnarsson og svo eru afnotagjöldin alls ekki
há.

– Sigurbjörg Þrastardóttir

Upphafsspurningar:

Um hvað fjallar ljóðið?

Hvar er ljóðmælandinn staddur og hvaða merkingu hefur það?

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.

Hugsanlegt einstaklingsverkefni (valkvætt)

Ritunarverkefni um eigin upplifun af landinu og afstöðu til þess. Nemendur geta t.d. fjallað um einstaka staði sem eru þeim kærir eða hafa haft áhrif á þá. Kennari getur einnig lagt eftirtalin verkefni fyrir: a. Lýstu stað sem hefur haft góð áhrif á þig. Gerðu þér grein fyrir hvers vegna þessi staður hafði góð áhrif á þig og reyndu að koma því til skila í textanum. Gefðu lýsingunni nafn. b. Áttu þér draumastað? Hvernig er hann? Gefðu staðnum nafn (Valdimarsdóttir & Sigtryggisdóttir, 2011b).

Dygð/tilffining: **Stolt**

andrea karítas

tannlaust bros frá litlum
framkallar tár undir augnlokunum

enn eitt kraftaverkið
sem reiðir sig algjörlega á mig

svo falleg, svo falleg, svo falleg

sérðu mamma? Sérðu hvað ég bjó til?
sérðu hvað ég gat?

svo er ég ekkert nema brjóst í
hennar augum.

– Sigurbjörg Sæmundsdóttir

Upphafsspurning:

Getur einhver sem ekki hefur átt/eignast barn skilið hvað stolt er?

Núna hefst heimspekileg samræða út frá spurningum nemenda sem fram komu. Fyrst þarf að kynna samræðureglur. Bekkurinn hefur takmarkaðan tíma til að komast að niðurstöðu. Ef ekki næst sátt, þá getur kennarinn t.d. kallað eftir kosningu.